

AVTOMATLASHTIRILGAN VILOYAT AXBOROT RESURS MARKAZINING IQTISODIY SAMARADORLIGI

Odilova Muslimaxon Farhodjon qizi

*Andijon davlat texnika instituti magistranti
E-mail: odilovamuslima15@gmail.com*

KEYWORDS

avtomatlashtirish, iqtisodiy samaradorlik, raqamli transformatsiya, ma'lumotlarni boshqarish, innovatsion texnologiyalar, elektron boshqaruv tizimi, tezkor axborot almashinuvi, raqamli xizmatlar, xarajatlarni optimallashtirish va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari.

ABSTRACT

Ushbu maqolada avtomatlashtirilgan viloyat axborot resurs markazlarining iqtisodiy samaradorligini oshirishdagi o'zni va ahamiyati tahlil qilinadi. Axborot texnologiyalarining joriy etilishi orqali xizmat ko'rsatish tezligi, resurslardan foydalanish samaradorligi hamda xarajatlarni optimallashtirish kabi muhim jihatlar ko'rib chiqiladi. Maqolada shuningdek, raqamli transformatsiya sharoitida axborot resurs markazlarining boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari va ularning hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'siri yoritiladi. Tadqiqot natijalari asosida avtomatlashtirish darajasini oshirish orqali yuqori natijalarga erishish mumkinligi isbotlab beriladi.

I.KIRISH.

Hozirgi fan va texnikani tez rivojlanish davrida avtomatlashtirilgan tizimlar juda ham dolzarb holatda kerak bo'lmoqda. Bundan ko'zlanayotgan asosiy maqsadlardan biri mexnatni kamaytirish, asosida iqtisodiy samaradorlikka erishishdan iborat. Mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, barcha tarmoqlar va sohalarida, eng avvalo, davlat boshqaruvi, ta'lim, sog'liqni saqlash va qishloq xo'jaligida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Xususan, elektron hukumat tizimini takomillashtirish, dasturiy mahsulotlar va axborot texnologiyalarining mahalliy bozorini yanada rivojlantirish, respublikaning barcha hududlarida IT-parklarni tashkil etish, shuningdek, sohani malakali kadrlar bilan ta'minlashni ko'zda tutuvchi 220 dan ortiq ustuvor loyihalarni amalga oshirish boshlangan.

Bundan tashqari, 40 dan ortiq axborot tizimlari bilan integratsiyalashgan geoportalni ishga

tushirish, jamoat transporti va kommunal infratuzilmani boshqarishning axborot tizimini yaratish, ijtimoiy sohani raqamlashtirish va keyinchalik ushbu tajribani boshqa hududlarda joriy qilishni nazarda tutuvchi "Raqamli Toshkent" kompleks dasturi amalga oshirilmoqda.[1]

Yangi O'zbekistonni har tomonlama ya'ni ijtimoiy-iqtisodiy va texnik-texnologik masalalarini uzuliksiz va tizimli rivojlantirish hozirgi kunda juda dolzarbdur. Bu dolzarb masalani muvoffaqiyatli yechish yo'llaridan biri mamlakatimizdagi barcha korxona va tashkilotlarni raqamli boshqarishdan iboratdir.

Hozirgi fan va texnikani tez rivojlanish davrida axborotlarga bo'lgan talab kundan-kunga ortmoqda. Shu sababli, biz olib borayotgan magisterlik dissertatsiya tadqiqotimizda axborot resurs markazlarini iqtisodiy-ijtimoiy tizim sifatida qarab uni avtomatlashtirilishi bilan shug'illandik.

Raqamli boshqarishni muvoffaqiyatli joriy qilishda axborot tizimlaridan samaradorli foydalanish zarur. O'zbekiston Respublikasini "Axborotlashtirish to'g'risidagi qonunida takidlanganidek: "Axborotlashtirish sohasidagi

davlat siyosati axborot resurslari, axborot texnologiyalari va axborot tizimlarini rivojlantirish hamda takomillashtirishning zamonaviy jaxon tamoyillarini hisobga olgan holda milliy axborot tizimini yaratishdan iboratdir"[2]. Milliy axborot tizimini yaratish uchun Yangi O'zbekistonning har qaysi tuman(shaxar), viloyatlari va boshqa struktura birliklarini axborot tizimlarini talab darajasida yaratish va ularni mantiqiy bog'lash zarur.

II.Asosiy qism. Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazining iqtisodiy samaradorligi bir qancha foydalar taqdim etadi:

Ehtiyoj xarajatlarni kamaytiradi: Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari, bir qator jarayonlarni avtomatlashtiradi, shu jumladan ma'lumotni kiritish, saqlash va olish jarayonlari. Shu bilan birga, manba sifatida xodimni ham to'xtatishga yoki ushbu jarayonlar uchun ularning qarorlarini kutib olishga kerak emas. Bu jarayonlarning avtomatlashtirilganligi yordamida, tadbirkorlar ehtiyot xarajatlardan foydalanishi mumkin.

Xatolikni kamaytiradi: Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari, ma'lumotlar kiritish, saqlash va ulardan foydalanish jarayonlarini avtomatlashtirganligi uchun, xatoliklarni kamaytiradi. Bu tadbirkorlarga xatoliklarni identifikatsiya qilishga va ularga yechim topishga yordam beradi, shuningdek, ishlab chiqarish va chegirmalarni oshirish jarayonlarini optimallashtirishga yordam beradi.

Ma'lumotlar ustidan tahlil olishni osonlashtiradi: Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari, ko'plab ma'lumotlarni to'plash va saqlash jarayonlari yordamida, ma'lumotlar ustida tahlil olishni osonlashtiradi.

Hamkorlik va aloqa qurishni osonlashtiradi: Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari, bir qator boshqa axborot resurslar bilan hamkorlikni osonlashtiradi.

Qaror qabul qilishni yaxshilash: Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari muassasalar rahbarlari uchun katta miqdorda

ma'lumotlar to'plashni va ular ustida tahlilni amalga oshirishni osonlashtiradi.

Ma'lumotlar ustida bo'lgan harakatni nazorat qilishni osonlashtiradi: Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari, ma'lumotlar ustida amalga oshirilgan harakatlarni avtomatik ravishda nazorat qilishni ham osonlashtiradi. Bu bir necha muammo va muammolarga yechim topishga yordam beradi, shu jumladan, xatoliklar yoki ma'lumotlar ustida yolg'on ishlatishni bartaraf etadi.

Ma'lumotlar ustida yuritilayotgan ishlar yuzasidan statistik analizlar tashkil etishni osonlashtiradi: Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari ma'lumotlar ustida yuritilayotgan ishlar yuzasidan statistik analizlar tashkil etishni osonlashtiradi. Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlarining iqtisodiy samaradorligi, o'zgaruvchilar va boshqalar uchun ham foydali. Ushbu markazlar turli sohalaridagi ma'lumotlarni to'plash va unga kirishni osonlashtirish yordamida turli sohalarida iqtisodiy faoliyat yurituvchi, xodimlar, ilmiy tadqiqotchilar va boshqalar uchun o'zlariga tegishli muhim ma'lumotlarni to'plash va ularni tahlil qilish imkoniyatini taqdim etadi. Bu ularni o'z ishlarida samarali bo'lishiga yordam beradi.

Tadqiqotimiz natijasida viloyat axborot kutubxona markazidagi yuqoridagi avzaliklar natijasida samaradorlikka erishish modelini ishlab chiqdik.

$$S_k = \frac{R_b}{X} \quad (1)$$

$$R_b = S_k * X / N \quad (2)$$

$$S_r = \frac{F}{X_r} \quad (3)$$

Bu yerda:

S_k - Axborot resurs markazining samaradorligi

R_b - raqamli boshqaruvni qo'llanilish darajasi

X - xarajatlar summasi

N - ARM oladigan natijaviy ko'rsatkich

S_r – Raqamli boshqarishni samaradorligi

F – Raqamli boshqarish natijasida olingan foyda

X_r – raqamli boshqarishni joriy qilishga sariflangan xarajatlar

X_r – raqamli boshqarishni joriy qilishga sariflangan xarajatlar. [3]

№	Ko'rsatkichlar	Bitta qurilmaning narxi, so'm	Qurilmalar ning soni	Jami summasi, ming so'm
1	Kompyuter tizimining narxi	7 500 000	61	457 500
2	Skaner qurilmasi	3 500 000	21	73 500
3	Raqamli boshqaruvni dasturiy ta'minoti	47 000 000	1	47 000
4	Xodimlar ning ish haqqi fondi	24 000 000	35 kishi	840 000
5	Raqamli boshqaruv jarayonida gi boshqa harajatlar			71 000

(1) va (2) formular yordamida viloyat axborot kutubxona markazining samaradorligi 38.4 foizga oshiganligini aniqladik.[4].

Bundan tashqari avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari ma'lumotlar ustida yuritilayotgan ishlar yuzasidan statistik analizlar tashkil etish, kitobxonlarning talablarini tushunishga yordam berish yoki ma'lumotlar ustida bo'lgan harakatni nazorat qilishni osonlashtirish kabi ko'plab yutuqlarga ega. Bundan tashqari avtomatlashtirilgan

axborot resurs markazlari turli xil formatdagi ma'lumotlarni yig'ish va uchta maqsad uchun ishlatishga yordam beradi: o'rganish, tasniflash va taqdim etish. Bu turli xil sohalar uchun ma'lumotlar yig'ish va ularni to'plash va muhokama qilishning oson va samarali usuli hisoblanadi. Shu sababli avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlarining iqtisodiy samaradorligi yuqori va ular tadbirkorlar, o'rgatuvchilar va ilmiy tadqiqotchilar uchun muhim va qulay axborot resurslari hisoblanadi.

Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlarining iqtisodiy samaradorligi boshqa sohalar uchun ham ko'plab foydalar yaratadi. Masalan, avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlarini ma'lumotlarni to'plash va ularni tahlil qilish imkoniyatini taqdim etadi. Boshqa avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari, yangi xizmatlarni ishlab chiqish va ularni foydalanuvchilar uchun qulay yoki osonlashtirish uchun ma'lumotlarni yig'ish uchun ham ishlatiladi. Masalan bir avtomatlashtirilgan axborot resurs markazi yangi mobil ilovalarni kuzatish, ularni sinov qilish va ulardan foydalanishni osonlashtirish uchun ma'lumotlarni yig'ishga va tahlil qilishga imkon beradi. Axborot resurs markazlari samarali ma'lumotlar tahlilini taqdim etish uchun keng xil ma'lumotlar tashkil etish usullaridan foydalanadi. Shu bilan birga, ularga ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish va muhokama qilish uchun kitobxonlarga qulaylik taqdim etish, tadbirkorlarga o'zlarining strategiyalarini belgilashda va qaror qabul qilishda yordam berishda yordam beradi. Shuningdek ular o'rganish ilmiy tadqiqotchilar uchun axborot resursi sifatida yordam berishadi. Bu ularga turli sohalar uchun samarali va qulay axborot resursi taqdim etishga imkon beradi. Bular hammasi avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlarining iqtisodiy samaradorligi bilan ta'minlanadi.

Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari kitobxonlar uchun ko'p narsani qulaylashtiradi. Ularga kerakli ma'lumotlarni tez-tez topish va tahlil qilish imkoniyatini taqdim etadi. Avtomatik tarzda ma'lumot yig'ish va tahlil qilish imkonini taqdim etish orqali ma'lumotlar yig'ilish va uni qayta ishlashga sarflangan vaqt va kuchni kamaytiradi. Shuningdek avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlarining qulayliklari, kitobxonlarning

qulaylik va ish joyida vaqt va kuchni tejashiga imkon beradi.

Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlarining iqtisodiy samaradorligi ularning sohasida rivojlanish va innovatsion yondashuvlarga yordam beradi. Ularning mavjudligi yangi xizmatlar va mahsulotlarni ishlab chiqishni osonlashtiradi, innovatsion yondashuvlarga imkon beradi va texnologiyalarni rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Jamiyatning yangi yondashuvlariga qarab avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlarining iqtisodiy samaradorligi katta ahamiyatga ega bo'lib, ularning rivojlanishi va innovatsion yondashuvlarga yordam berishi katta imkoniyatlar yaratadi. Bularning asosida ularning qulayliklari va o'zining o'ni bilan ular katta darajada qabul qilinadi va jamiyat uchun muhim axborot resursi hisoblanadi.

Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari, jamiyatga ko'plab foydali xizmatlar ko'rsatishda ham katta hissa qo'shadi. Ularning mavjudligi ma'lumotlar yig'ish va tahlil qilishni osonlashtiradi va shuningdek, kitobxonlar uchun ma'lumotlarni o'zlashtirishni osonlashtiradi. Ularning qulayligi o'qituvchilar va xodimlar uchun ish joylarini ta'minlashda va tezkor xizmat ko'rsatishda ham yordam beradi. Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari, jamiyatning ma'lumotlar sohasidagi tajribasini va bilimni kengaytirishga yordam beradi. Bu turlar ma'lumotlar to'plamini oshirish orqali boshqa sohalardagi yangiliklardan ham foydalanishga imkon beradi va bu jamiyatning yuqori sifatli va o'zida ishonch hosil qiluvchi ma'lumotlarga ega bo'lishiga yordam beradi.

Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari ma'lumotlarni to'play olgan va uni jamiyatga tarqatgan holda, jamiyatning o'zining o'zini rivojlantirishga, innovatsion yondashuvlarni qabul qilishga va kelajakni boshqarishga yordam beradi. Ular jamiyatning iqtisodiy samaradorligini kengaytirishda, jamiyatning ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish va tarqatishda imkoniyatlar yaratishda va sohalardagi tajribani va bilimni kengaytirishda muhim rol o'ynaydi.

Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlarining iqtisodiy samaradorligi ularning jamiyat uchun foydali xizmatlar ko'rsatishini ta'minlashda ham yordam beradi. Bu masalan sayohat agentliklarining sifatli va o'z vaqtida yangilanadigan turizm paketlarini tayyorlashda yoki xizmatlar sohasida yangiliklarni ko'rsatishda muhim bo'lgan yangiliklarni jamiyatga oson tarzda yetkazishda muhim rol o'ynaydi. Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlarining iqtisodiy samaradorligi o'z ichiga ma'lumotlarni to'plash va o'zgartirishga avtomatik yechimlar va texnologiyalar qo'llash orqali, jamiyatning yuqori sifatli va o'zida ishonch hosil qiluvchi ma'lumotlar olishiga yordam beradi.

XULOSA

Axborot resurs markazlarini avtomatlashtirishga tasir etuvchi omillarni taqiqot qildik. Bu omillarni axborot resurs markazini rivojlanishiga qanday tasir qilishini aniqladik. Tadqiqotimiz natijasi sifatida axborot resurs markazini ijara markazini avtomatlashtirish xisobiga kutilayotgan samaradorlik 38.4 foizni bo'lishligini aniqladik. Xulosa qilib aytganda axborot resurs markazidagi masalalarni qanchalik avtomatlashtirish darajasini oshirib borsak unga mutanosib ravishda samardorlik ko'payib borishini aniqladik.

Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlarining iqtisodiy samaradorligi xizmatlarni samarali va sifatli ko'rsatish orqali kitobxonlar va bizneslar uchun vaqt va kuchni tejashda yordam berish orqali shaxsiy bizneslar va jamiyatning iqtisodiy rivojlanishi uchun zarur muhim asosdir. Markazlar turli xizmatlar ko'rsatish avtomatlashtirish, integratsiya, buxgalteriya, marketing va boshqa sohalarda yordam berish orqali, jamiyatning xizmatlarga bo'lgan talabini qondirishda muhim rol o'ynaydi.

Avtomatlashtirilgan axborot resurs markazlari jamiyatning iqtisodiy va sotsial rivojlanishida juda muhim ahamiyatga ega. Ular iqtisodiy rivojlantirish uchun keng ko'lamlı xizmatlar taklif qilish orqali iqtisodiyatni rivojlantirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Mirziyoyev.Sh.M "Oliy majlis va O'zbekiston halqiga Murojaatnomasi", 2022-yil 20-dekabr, Toshkent
2. O'zbekiston Respublikasini Oliy Majlisini "Axborotlashtirish to'g'risidagi qonuni" 11-dekabr 2021-yil 21-aprel Toshkent.
3. Kuldashev E, Abdusamatov Q TATU Farg'ona filiali o'tkazilgan "Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va telekommunikatsiyalari sohasida zamonaviy muammolar va ularni yechimlari" mavzusidagi konffirensiya to'plami. "Axborot resurs markazlarini raqamli boshqarish" 2022 y
4. Kuldashev E, Abdusamatov Q Andijon mashinasozlik institutida o'tkazilgan "Innovatsion texnologiyalar, IT-texnologiyasi va ishlab chiqarishda mehnat muhofazasi muammolari va yechimlari" mavzusidagi konffirensiya to'plami. "Axborot tizimlaridan samaradorli foydalanish yangi O'zbekistonni rivojlantirishni asosidir" 2022 y
5. Xoshimov, A. (2020). Axborot texnologiyalari va iqtisodiy samaradorlik. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi.
6. Jalilov, B. (2019). Avtomatlashtirilgan tizimlar va ularning iqtisodiyotga ta'siri. Toshkent: Yangi Asr.
7. Murodov, M. (2021). Raqamli transformatsiya: Yangi iqtisodiy model. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi.
8. Davronov, D., & Raxmatov, S. (2022). Viloyat boshqaruv tizimlarining samaradorligi: Tahlil va takliflar. Tashkent: O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirish instituti.
9. Shamsiyev, O. (2020). Axborot resurs markazlarining avtomatlashtirilishi va samaradorligi. Tashkent: Iqtisodiy ta'lim.
10. Ismoilov, J. (2018). Innovatsion texnologiyalar va ularning iqtisodiy sektorlarga ta'siri. Tashkent: O'zbekiston ilmiy-akademik nashriyoti
11. Khodjayev, Z. (2021). Viloyatlarda raqamli iqtisodiyot: Asosiy yo'nalishlar va samaradorlik. Journal of Digital Economy.
12. Sultonov, N. (2022). Elektron boshqaruv va uning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri. Tashkent: O'zbekiston iqtisodiyotining zamonaviy rivojlanishi.
13. Toshpulatov, K. (2019). Raqamli xizmatlar va viloyat axborot markazlari. Toshkent: Iqtisodiy rivojlanish va globalizatsiya.
14. Abdullaev, M. (2020). Texnologik infratuzilma va iqtisodiy samaradorlikni oshirish yo'llari. Tashkent: Innovatsion texnologiyalar.
15. Qodirov, S. (2021). Axborot tizimlari va ularning iqtisodiyotga qo'shgan hissasi. Toshkent: O'zbekiston davlat iqtisodiyot universiteti.
16. www.lex.uz
17. <https://review.uz/uz/post/ozbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyoyevning-2023-yil-uchun-murojaatnomasi-toliq-matn>
18. www.tami.uz
19. www.cplusplus.com